

ІСТОРІЯ, ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ, ПРАВО, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Основи конфліктології в процесі фахової підготовки студентів-хореографів у закладах вищої освіти

Лілія Козинко

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Анотація. Розглянуто питання формування конфліктологічної компетентності студентів-хореографів у процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти. *Мета.* На основі аналізу феномену конфлікту розглянути основні аспекти формування конфліктологічної компетентності у студентів-хореографів у процесі фахової підготовки у закладах вищої освіти. *Методи.* Аналіз, синтез та систематизація наукових джерел, прогнозування та узагальнення. *Результати.* У ході дослідження було розглянуто предметне поле конфліктології з її основними завданнями. Проаналізовано поняття «конфлікт» та «педагогічний конфлікт». Особливу увагу приділено визначенню та особливостям формування конфліктологічної компетентності студентів-хореографів у процесі фахової підготовки в закладах вищої освіти. Визначено поняття «конфліктологічна компетентність викладача хореографічних дисциплін» та основне коло теоретичних питань, необхідних для засвоєння: походження, структура, динаміка, причини, функції та типологія конфліктів, особливості конфліктних особистостей, поняття педагогічного конфлікту, конфліктна комунікація в педагогічному процесі, способи і методи вирішення педагогічних конфліктів, принципи і методи управління конфліктами, профілактика і запобігання виникненню конфліктів тощо. Проаналізовано практичні методи, які сприятимуть підготовці здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності. **Ключові слова:** конфліктологія, конфлікт, хореографія, конфліктологічна компетентність, конфліктологічна компетентність викладача хореографічних дисциплін, фахова підготовка студентів-хореографів.

Lilija Kozynko

FUNDAMENTALS OF CONFLICTOLOGY IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING OF CHOREOGRAPHER STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The paper addresses the issue of development of conflictological competence in choreographer students in the course of professional training in a higher education institution. *Objective.* Based on the analysis of the conflict phenomenon, the main aspects of the development of conflictological competence in choreographer students in the course of professional training in higher education institutions was examined. *Methods.* Analysis, synthesis and systematization of scientific sources, forecasting and generalization. *Results.* In the course of the study, the subject field of conflictology with its main tasks was studied. The concepts of 'conflict' and 'pedagogical conflict' were analyzed. Particular attention was paid to the definition and features of the formation of conflictological competence in choreographer students in the course of professional training in higher education institutions. The concept of 'conflictological competence of a teacher of choreographic disciplines' and the main range of theoretical questions necessary for its mastering were identified: the origin, structure, dynamics, causes, functions and typology of conflicts, features of conflict personalities, the concept of pedagogical conflict, conflict communication

Вступ. Система вищої мистецької освіти сьогодні перебуває на стадії змін та систематизації досягнень, згідно із впровадженими стандартами вищої освіти. Мистецькі заклади вищої освіти (ЗВО) прагнуть вдосконалення освітніх програм, навчальних планів та методик викладання навчальних дисциплін. Увага викладачів спрямована на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, готових до професійної діяльності у галузі мистецтва. Разом з тим, робота хореографа, як і будь-якого фахівця, неможлива без ряду конфліктних ситуацій, вирішувати які допомагають знання у сфері «Конфліктологія».

Означена проблема (вирішення та подолання конфліктів) була цікавою для науковців в усі віки. Починаючи з праць Платона, Арістотеля, Геракліта Ефеського, Ф. Аквінського, Е. Роттердамського, Т. Гоббса, Ф. Бекона, Г. Гегеля, Ч. Дарвіна, Л. Гумпловича, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта, В. Самнера, Г. Зімеля, М. Вебера, Р. Дорендорфа, Л. Козера, З. Фрейда, К. Юнга і до сьогодні основні питання конфліктології завжди були актуальними. На теренах України конфліктологія лише нещодавно почала викладатися у ЗВО такими науковцями, як: Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік, А. І. Берlach, В. В. Кондрюкова, В. О. Криволапчук, О. Г. Поліщук, Т. Ф. Матвійчук, О. М. Миронова, М. І. Пірен [1, 4, 8–10]. Якщо звертатися до хореографічного мистецтва, то проблеми конфліктології досі фактично не досліджені. Починаються лише перші спроби виокремлення основних питань даної дисципліни у колі хореографії. Так,

Kozynko L. Fundamentals of conflictology in the process of professional training of choreographer students in higher education institutions Theory and Methods of Physical education and sports. 2023; 2: 64–69
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.2.64–69

Козинко Л. Основи конфліктології в процесі фахової підготовки студентів-хореографів у закладах вищої освіти. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023; 2: 64–69
DOI: 10.32652/tmfvs.2023.2.64–69

fin the pedagogical process, approaches to and methods of pedagogical conflicts resolution, principles and methods of conflict management, prevention of conflicts, etc. Practical methods that will contribute to the training of higher education students for future professional activities were analyzed.

Keywords: conflictology, conflict, choreography, conflictological competence, conflictological competence of a teacher of choreographic disciplines, professional training of choreographer students.

О. Мартиненко у підручнику «Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика» [7] розглядає ряд питань, пов'язаних з причинами та шляхами вирішення конфліктних ситуацій у хореографічному колективі та пропонує завдання для практичного вирішення конфліктних ситуацій у ході навчального процесу.

Мета дослідження – на основі аналізу феномену конфлікту розглянути основні аспекти формування конфліктологічної компетентності у студентів-хореографів у процесі фахової підготовки у закладі вищої освіти.

Методи дослідження: аналіз, синтез та систематизація наукових джерел, узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Приступаючи до розгляду основної проблематики статті, хочемо зазначити що «Конфліктологія» як наука та навчальна дисципліна на сьогодні набуває популярності, адже торкається філософських, психологічних, соціологічних, правових та інших аспектів взаємодії людей. Якщо говорити про конфліктну взаємодію у будь-якому суспільстві, незалежно від його прошарку, то з упевненістю можна сказати, що вона існувала завжди та загострювалась у певні переламні періоди історії: війни, революції, кризи, заколоти тощо. Зважаючи на сьогоденну ситуацію в нашій країні та світі і психологічний стан учасників освітнього процесу, слід наголосити на актуальності формування конфліктологічної компетентності здобувачів вищої освіти.

На думку науковців, «у загальному визначенні предметом конфліктології можна вважати сутність, детермінанти, закономірності виникнення, динаміки розвитку і закінчення конфліктів» [4]. Вчені-конфліктологи акцентують свою увагу на аналізі принципів взаємодії сторін у конфлікті та законах його розвитку; проводять характеристику суб'єктів конфлікту; розробляють методики передконфліктного прогнозування та спрямовують діяль-

ність на пошуки ефективних засобів управління конфліктними ситуаціями [1–4, 8–10, 13].

Загалом поняття «конфлікт» є міждисциплінарним і вивчається у рамках психології, педагогіки, соціології, філософії, політології, історії тощо. На думку Т. Ф. Матвійчук, «конфлікт» (від лат. *conflictus*) означає «зіткнення». Сутність конфлікту не лише у виникненні суперечностей, не лише у зіткненні інтересів, скільки у способі їхнього вирішення та в характері зіткнення» [8].

В Енциклопедії сучасної України зазначено: «Конфлікт (від лат. *conflictus* – зіткнення) – зіткнення протилежних інтересів, поглядів, оцінок, цінностей. Це протиріччя, що виникає між людьми чи колективами у процесі спілкування, їхньої спільної діяльності через непорозуміння або протилежності інтересів, відсутність згоди між двома та більше сторонами» [5].

Як зазначається в дослідженні К. Прасса та А. Станікаса, «конфлікт неминучий і повсюдно поширений як в особистому, так і в організаційному житті, і він часто викликає сильні емоційні реакції конфліктуючих сторін» [15].

Отже, у конфлікті завжди задіяні кілька сторін і він передбачає зіткнення думок, поглядів чи інтересів кожної з них. Конфлікт – найгостріший спосіб вирішення суперечностей, які виникають у процесі взаємодії. Він полягає в протидії суб'єктів конфлікту й супроводжується негативними емоціями. Саме тому конфліктологія зосереджується на вивченні теорії і практики запобігання та вирішення конфліктів. Це прикладна наукова дисципліна, що вимагає спеціальних знань, навичок з урегулювання конфліктів та спеціальної підготовки [8].

Проблемна структура предмета конфліктології досить чітко сформульована А. Анцуповим та А. Шипіловим, які виокремили ті традиційні питання, що певною мірою започаткували предметні основи сучас-

ної конфліктології: суть соціального конфлікту; типологія, класифікація та види конфліктів; генезис конфлікту; еволюція; функції; структура конфлікту; сфери протікання; діагностика; детермінація конфліктів; динаміка конфлікту; інформація у конфлікті; управління конфліктом; механізми та засоби його врегулювання (запобігання та вирішення конфліктів) [4]. Говорячи про конфліктологію як навчальну дисципліну, слід пам'ятати про необхідність розгляду та аналізу перерахованих складових, не забуваючи про практичну роботу із запобігання, управління та подолання конфліктів.

У закладі вищої освіти, який готує майбутніх викладачів загалом та хореографічних дисциплін зокрема, слід звернути увагу на педагогічну конфліктологію, у полі дослідження якої перебувають причини та способи подолання конфліктів, що виникають у педагогічній сфері серед різних його учасників; здатність ефективно взаємодіяти у системі міжособистісних стосунків у педагогічній сфері; формування конструктивного ставлення до конфліктів та володіння навичками неконфліктного спілкування; здатність керувати та вирішувати конфліктні ситуації; уміння правильно визначати емоційний стан особистості та обирати адекватні способи спілкування; здатність переводити деструктивні процеси в конфлікті в конструктивне русло; виробляти нові норми взаємодії в конфлікті; конфліктостійкість тощо [13].

Обізнаність студентів у цьому напрямі дає можливість говорити про сформованість у них конфліктологічної компетентності викладача, що «є здатністю суб'єкта освітньої діяльності в ситуації реального конфлікту здійснювати діяльність, направлену на мінімізацію деструктивних наслідків» [11].

Дослідженням конфліктологічної компетентності на теренах України науковці займаються відносно недавно. Серед дослідників Г. В. Антонов, І. А. Власенко, М. І. Кляп, І. В. Козич, А. О. Лукашенко та ін. Основними завданнями формування конфліктологічної компетентності студентів І. А. Власенко визначає формування системи знань про конфлікти, їхні причини, функції, види, стратегії вирі-

шення; конфліктологічних вмінь; навичок самопізнання та рефлексії [2].

Як зазначено в дослідженні С. О. Гарькавець та Л. П. Волченка, під конфліктологічною компетентністю розуміють «здатність індивіда конструктивно усвідомлювати всі основні цінності, що взаємодіють у конфлікті, а також елементи конфлікту як цілісного об'єкта, знати умови й закономірності переходу однієї стадії конфліктної ситуації в іншу, прогнозувати майбутню конфліктну ситуацію, конструктивно змінювати ситуацію конфлікту й користуватись конфліктом для досягнення своєї мети з урахуванням як власних інтересів, так і інтересів іншої сторони» [3].

Основні цілі професійної конфліктологічної підготовки майбутніх викладачів у ЗВО мають спиратися на певні аспекти, ряд яких визначила В. О. Ярослав:

- професійно-діяльнісні (практико-орієнтована організація навчального процесу; інтеграція різних видів діяльності; моделювання діяльності в конфліктогенному професійному середовищі; впровадження спеціальних психолого-організаційних технологій);
- предметно-змістові (програмно-методичне забезпечення конфліктологічної підготовки; інтеграція навчального змісту завдяки конструюванню інтегративних навчальних курсів та міждисциплінарних модульних програм);
- соціально-особистісні (гуманізація навчання та забезпечення діалогізації освітнього процесу) [14].

Досліджуючи питання конфліктологічної компетентності студентів, І. А. Власенко визначає умови її формування:

1. Забезпечення свободи інтелектуальної активності у навчальному процесі.
2. Розвиток критичного мислення як професійно організованого цілеспрямованого мислення.
3. Орієнтація на суб'єктність особистості у процесі навчання (здатність до самоідентифікації, самоактуалізації, саморегуляції тощо).
4. Забезпечення діалогізації навчального процесу.
5. Міжпредметні зв'язки [2].

М. І. Кляп акцентує увагу на функціях, які виявляються під час формування конфліктологічної компетентності у ході професійної підготовки майбутніх фахівців. Серед них: мобілізаційна, інформативна, прогностична, регулятивна, ціннісна, рефлексивна, інтегративна [6].

Також науковці зупиняються на аналізі структури конфліктологічної компетентності. Так, серед основних її компонентів С. С. Філь визначає когнітивний (передбачає формування базових знань у сфері конфліктології), операційний (передбачає формування практичних умінь і навичок із вирішення конфліктів), мотиваційно-ціннісний (бажання і наміри фахівця займатися саме цією конкретною сферою діяльності, тобто вирішенням конфліктів, та організовувати власний подальший професійний розвиток у ній), рефлексивно-регулятивний (передбачає здатність фахівця до рефлексії та саморефлексії, зокрема усвідомлення власної так званої внутрішньої картини конфлікту, що дає змогу приймати усвідомлені рішення стосовно певної форми поведінки у конкретній конфліктній ситуації), експерієнтальний (передбачає організацію набуття досвіду у сфері вирішення конфліктів) [13].

Розглянувши ряд основних питань конфліктології та основ формування конфліктологічної компетентності, перейдемо до проблематики нашої статті – фахової підготовки студентів-хореографів. Говорячи про педагогіку загалом та хореографічне навчання зокрема, можемо відмітити велике коло суб'єктів, що можуть бути потенційними учасниками конфлікту: учні або вихованці, науково-педагогічний, допоміжний персонал та керівництво навчального закладу, батьки, керівники та учасники іншого колективу тощо. Разом з цим ці конфлікти можуть поділятися на міжособистісні, конфлікти між особистістю та групою та міжгрупові. Варіантами міжособистісних конфліктів можуть бути учень–учень, викладач–викладач, викладач–учень, викладач–хтось із батьків учня, учень–хтось із батьків учня, керівник навчального закладу–учень, керівник навчального закладу–викладач. Конфлікти між особистістю і групою: викладач–клас, учень–клас,

учень–викладачі, адміністрація–батьки, адміністрація–викладач тощо. Міжгрупові конфлікти: клас–клас, викладачі–клас, батьки–викладачі, батьки–адміністрація, адміністрація–викладачі, батьки–батьки, хореографічний колектив–хореографічний колектив тощо.

Виходячи з цього, варто наголосити на необхідності підготовки здобувачів освіти у ході навчання до мінімального кола можливих варіантів конфліктних ситуацій та підходів до їх передбачення, запобігання та вирішення. Адже невірний вихід з конфліктної ситуації може призводити як до руйнації навчально-виховного процесу в найкращому варіанті, так і до зламів у психічному здоров'ї учасників конфліктів та навіть суїциду. Саме тому конфлікт варто розглядати як тип складної ситуації взаємодії особистості з середовищем у процесі діяльності, що характеризується: наявністю складної обстановки, активністю мотивів особистості, рішенням щодо ступеня відповідності між вимогами до роботи (діяльності) людини та її можливостями [8]. Звичайно, все це викликає стан психічного напруження як реакцію особистості на труднощі.

Повертаючись до здобувачів освіти у галузі хореографії, хочемо ще раз наголосити на крайній необхідності підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності та формування у них конфліктологічної компетентності та навичок запобігання, уникнення та вирішення широкого кола конфліктних ситуацій. Тобто, коли ми говоримо про конфліктологічно компетентного викладача хореографічних дисциплін, розуміємо, що він має бути обізнаний з можливими причинами виникнення конфліктних ситуацій у сфері хореографії, розуміє закономірності та передбачає можливі сценарії перебігу конфлікту між різними його учасниками, може спрогнозувати поведінку та стиль спілкування учасників конфлікту, розуміє особливості їхнього психічного стану, володіє прийомами та методами вирішення конфліктної ситуації у педагогічній діяльності та поза нею та у своїй роботі впроваджує принципи запобігання широкого кола можливих конфліктних ситуацій.

Однією з основних дисциплін (поряд з педагогікою, психологією та соціологією), яка може сприяти цьому саме в галузі хореографічної діяльності, є «Методика роботи з хореографічним колективом». Апелювати також слід до набутих знань з педагогіки, психології та власного досвіду здобувачів вищої освіти та викладачів. Жодна людина у своєму житті не оминула той чи інший конфлікт та розуміє усю важливість означеної проблеми.

Результати аналізу наукових робіт [1–4, 8–10, 13] дають змогу стверджувати, що перед початком практичної діяльності з формування конфліктологічної компетентності слід вивчити такі теоретичні питання: походження, структура, динаміка, причини, функції та типологія конфліктів, особливості конфліктних особистостей, поняття педагогічного конфлікту, конфліктна комунікація в педагогічному процесі, способи і методи вирішення педагогічних конфліктів, принципи і методи управління конфліктами, діагностика і прогнозування конфліктів, профілактика і запобігання виникнення конфліктів, стратегії поведінки у конфлікті, прийоми і методи вирішення конфліктів, стратегії і тактичні прийоми ведення переговорів тощо.

Крім надання загальної теоретичної інформації, слід приділити увагу і проведенню практичних моделювань з метою відпрацювання реальних шляхів подолання міжособистісних конфліктів, конфліктів між особистістю та групою та міжгрупових конфліктних ситуацій із залученням різних учасників. Найпростішим варіантом обговорень, дискусій та диспутів може бути саме аналіз та моделювання можливих варіантів вирішення конфліктних педагогічних ситуацій з пережитого досвіду. Такий початок допоможе активізувати спілкування та сприяти налаштуванню студентів на відкритий діалог. Слід дати можливість здобувачам вищої освіти проаналізувати конфліктні ситуації з власного творчого життя методом психодрами (є одним із методів психотерапії). Найчастіше студенти наводять приклади ситуацій, які вплинули на їхню подальшу хореографічну діяльність, сприяли розумінню себе або викликали формування певних комплексів та «зажимів» у професійній діяльності.

Аналіз таких ситуацій з обов'язковим пошуком оптимального варіанту вирішення матиме як терапевтичний (зможеть допомогти здобувачам вирішити застарілі травматичні ситуації), так і практичний ефект (здобувачі зрозуміють різноманітні варіанти вирішення реальних ситуацій як у позитивному, так і в негативному варіанті).

Надалі учасникам освітнього процесу можна запропонувати різноманітні педагогічні ситуації з елементами відкритого або прихованого конфлікту із прогнозованим залученням різних учасників навчально-виховного процесу. Для досягнення мети набуття навичок подолання конфліктних ситуацій на допомогу прийде їх програвання з наданням певних ролей студентами (метод розігрування ролей). Такі інсценізації та розігрування конфліктних ситуацій допоможуть студентам відчувати себе у ролі певної сторони конфлікту, відчувати та проаналізувати всі можливі емоційні реакції, пов'язані з конкретною ситуацією, та виробити шляхи подолання і завершення негативних впливів конфлікту. Студентам слід надати рекомендації до запобігання, уникнення та толерантного вирішення конфліктних ситуацій. Також можна запропонувати ряд запитань, які слід поставити перед собою в конфліктній ситуації. Наприклад: Чи є значущими суперечності, через які починається конфлікт? Чи можна вирішити суперечності іншим способом, уникнувши конфлікту? Якими будуть наслідки конфлікту? Чи вступання в конфлікт варте результатів його протікання? Як ваш опонент ставиться до конфлікту, якою є його позиція? Як оточуючі реагують на ваш конфлікт? Чи зможете ви вчасно і результативно завершити конфлікт.

Результатом розігрувань та обговорень конфліктних педагогічних ситуацій має бути підведення підсумків у ході проведення занять. Студентам також слід пояснити та наголосити на необхідності розуміння і дотримання прав дитини у процесі вирішення будь-якої конфліктної ситуації. З метою цього слід ознайомити здобувачів освіти з нормативно-правовою базою організації освітнього процесу в мистецькій галузі. Також у ході вирішення конфліктів мають бути дотрима-

ні права, збережена честь та гідність усіх учасників конфлікту. В результаті проведеної роботи та детального аналізу конфліктних педагогічних ситуацій здобувачі освіти відчуватимуть себе впевненіше та з меншим острахом дивитимуться на майбутню професійну діяльність, розуміючи необхідність безперервного поглиблення своїх знань у галузі педагогіки, психології та конфліктології.

У ході практичної роботи також слід відпрацювати зі студентами прийоми та методи врегулювання міжособистісних конфліктів. Серед них С. О. Гарькавець та Л. П. Волченко визначають:

1. Метод «виходу відчуттів», який передбачає відкрите висловлювання учасниками конфлікту всіх моментів, які їх хвилюють, що призводить до зниження емоційно-психологічного напруження та сприяє пошуку конструктивних варіантів врегулювання конфлікту.

2. Метод «позитивного ставлення до особистості іншого». Передбачає висловлювання власного співчуття та надання позитивної характеристики учасникам конфлікту. Прагнучи виправдати надану позитивну оцінку, учасники конфлікту спроможні знайти конструктивний спосіб його вирішення.

3. Метод втручання «авторитетного третього». Сторони, які перебувають в конфлікті, не сприймають висловлювань, навіть позитивних, свого опонента. Сприятиме вирішенню конфлікту може третя сторона, авторитетна для обох сторін.

4. Прийом «гола агресія». Передбачає можливість опонентів висловити в ігровій формі свої претензії за участі третьої сторони, що сприяє зниженню напруження між опонентами.

5. Прийом «примусового слухання опонента». Передбачає примусове вислуховування один одного. Кожен, перш ніж дати відповідь опоненту, має відтворити його останню репліку. Для учасників конфлікту це важко, оскільки вони зазвичай не слухають опонента. Упередженість учасників конфлікту стає очевидною, що і сприяє зниженню напруження між ними.

6. Обмін позицій. Конфліктуючим сторонам надають можливість висловити претензії з боку свого опонента, що дає можливість вийти за межі

власних образ та краще зрозуміти іншу сторону конфлікту.

7. Розширення духовного горизонту конфліктуючих сторін. Передбачає спробу вивести конфліктуючих за межі суб'єктивного сприйняття конфлікту з метою аналізу ситуації в цілому з усіма її можливими наслідками [3].

Крім розігрувань та обговорень конфліктних ситуацій у педагогічній хореографічній діяльності можна застосовувати різні види ігор, які використовуються в психології. Великий їх перелік можемо побачити у В. О. Тюріна. Серед них: «ігри-релаксації; адаптаційні ігри; ігри-настрої (ігри-формули); ігри-звільнення; ігри, що допомагають викладачеві спілкуватися зі студентами, батьками “складних” юнаків, колегами на роботі, адміністрацією тощо» [12]. Слід запропонувати такі варіанти ігор, які надалі студенти-хореографи зможуть використовувати у своїй професійній діяльності з учасниками хореографічного колективу для запобігання та уникнення конфліктних ситуацій.

Окрему увагу слід приділити аналізу комунікативної складової та необхідності використання позитивної лексики під час спілкування з усіма учасниками педагогічного процесу в хореографічному колективі. Доброзичлива атмосфера, емпатія, стриманість та ввічливість викладача дають змогу уникнути багатьох негативних моментів. Студентів-хореографів можна ознайомити зі зразками позитивної та негативної лексики на хореографічних заняттях та правилами їх використання. Так, О. Мартиненко пропонує такі правила позитивної лексики: слід говорити «і» замість «але» та «і все ж таки»; слід використовувати слово «для» замість «проти»; використовувати «вже» замість слова «ще»; говорити «не так» замість «ні»; не використовувати слова «потрібно», «не вірно»; починати запитання зі слів «коли» та «як»; позитивно формулювати мету тощо [7].

На допомогу молодим викладачам також прийде складання правил участі в хореографічному колективі для учнів, батьків та викладачів, що може запобігти великій кількості конфлікт-

них ситуацій ще на стадії їх виникнення. Чітко прописані правила допоможуть надати розуміння цілісності та цінності навчального процесу керівництву, викладачам, батькам та учасникам колективу, що сприятиме формуванню здорової робочої атмосфери і досягненню більшої кількості завдань.

Формування у студентів основних знань та навичок з подолання конфліктних ситуацій між усіма учасниками освітнього процесу, основних норм правових відносин у хореографічній діяльності, сприятиме підвищенню якості хореографічної освіти на всіх її ланках.

Висновки:

1. На сьогодні у закладах вищої освіти набуває популярності впровадження основної чи вибіркової дисципліни «Конфліктологія», що допомагає здобувачам освіти набути навичок вирішення конфліктних ситуацій в усіх сферах їхнього життя. Поряд з тим, у мистецьких закладах вищої освіти вона поки не викладається. Загалом «конфліктологія» торкається соціологічних, психологічних, філософських, правових та інших аспектів взаємодії людей. Відповідно, поняття «конфлікт» є міждисциплінарним і характеризує зіткнення протилежних поглядів, інтересів, цінностей та оцінок. Ці протиріччя можуть виникати між людьми чи колективами у процесі спілкування або спільної діяльності.

2. У педагогічній сфері виникає новий напрям, а саме – педагогічна конфліктологія, яка спрямована на дослідження причини виникнення та способи подолання конфліктів у педагогічній сфері; формування здатності ефективної взаємодії у системі міжособистісних стосунків у педагогічній сфері; формування конструктивного ставлення до конфліктів та володіння навичками неконфліктного спілкування; формування здатності керувати та вирішувати конфліктні ситуації; уміння правильно визначати емоційний стан особистості та обирати адекватні способи спілкування; здатність переводити деструктивні процеси в конфлікті в конструктивне русло; виробляти нові норми взаємодії в конфлікті; конфліктостійкість тощо. У статті визначено умови, аспекти та функції формуван-

ня конфліктологічної компетентності майбутніх викладачів та дано варіант її структурних компонентів.

3. У ході навчання студентів-хореографів у закладі вищої освіти слід сприяти формуванню у них конфліктологічної компетентності. Оскільки дисципліна «конфліктологія» не вивчається у вищих мистецьких закладах освіти, робити це можна в рамках основної теоретичної дисципліни «Методика роботи з хореографічним колективом». Конфліктологічно компетентний викладач хореографічних дисциплін має бути обізнаний у можливих причинах виникнення конфліктних ситуацій у сфері хореографії, розуміти закономірності та передбачати можливі сценарії перебігу конфлікту між різними його учасниками, прогнозувати поведінку та стиль спілкування учасників конфлікту, розуміти особливості їхнього психічного стану, володіти прийомами та методами вирішення конфліктної ситуації у педагогічній діяльності та поза нею і у своїй роботі впроваджувати принципи запобігання широкого кола можливих конфліктних ситуацій.

4. У ході підготовки студентів-хореографів до професійної викладацької діяльності з метою формування у них конфліктологічної компетентності слід звернути увагу на теоретичні та практичні аспекти. По-перше, здобувачам слід дати широке коло теоретичних знань. А саме: походження, типологія, причини, структура, динаміка та функції конфліктів; особливості конфліктних особистостей; поняття педагогічного конфлікту; конфліктна комунікація в педагогічному процесі; способи і методи вирішення педагогічних конфліктів; принципи і методи управління конфліктами; діагностика і прогнозування конфліктів; профілактика і запобігання виникнення конфліктів; стратегії поведінки у конфлікті; прийоми і методи вирішення конфліктів; стратегії і тактичні прийоми ведення переговорів тощо. По-друге, слід приділити значну увагу практичній підготовці студентів-хореографів з вирішення конфліктних ситуацій у педагогічній діяльності у хореографічних колективах. З цією метою у ході проведення практичних занять слід

використовувати різноманітні принципи та методи, серед яких: розігрування ролей, аналіз педагогічних ситуацій; ігровий метод, метод психодрами тощо. Також слід ознайомити студентів з прийомами та методами вирішення міжособових конфліктів, серед яких: «вихід відчуттів», «позитивне ставлення до особистості іншого», метод втручання «авторитетного третього», прийом «гола агресія», прийом «примусового слухання опонента» тощо. Також слід ознайомити студентів-хореографів з можливостями комунікації під час вирішення конфліктних ситуацій, а саме – позитивної та негативної лексики; зі значенням складання правил перебування та поведінки в хореографічному колективі для всіх учасників навчального процесу.

Перспективи подальших досліджень передбачають теоретичну розробку та практичне опрацювання засобів, прийомів, принципів та методів формування у студентів-хореографів конфліктологічної компетентності в процесі фахової підготовки у закладах вищої освіти з метою забезпечення високого рівня професійності у подальшій викладацькій діяльності в закладах мистецької освіти.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє, що відсутній будь-яких конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берлач АІ, Кондрюкова ВВ, Криволапчук ВО, Поліщук ОГ. Конфліктологія: навчальний посібник. вид. 2-ге, доповнене. Одеса: ОДУВС; 2010. 162 с.
2. Власенко ІА. Конфліктологічна компетентність студентів: умови та програма формування. Теорія і практика сучасної психології. 2020;1(1):155–160.
3. Гарькавець СО, Волченко ЛП. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навчально-методичний посібник. Харків: Друкарня Мадрид; 2020. 92 с.
4. Герасіна ЛМ, Требін МП, Воднік ВД та ін. Конфліктологія: навчальний посібник. Харків: Право; 2012. 128 с.
5. Енциклопедія сучасної України [Інтернет]. Доступно на: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=3235
6. Кляп МІ. Зміст конфліктологічної компетентності майбутніх фахівців та особливості її формування. Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ». 2014;1(5):166–173.

7. Мартиненко О. Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика: підручник. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні; 2020. 390 с.
8. Матвійчук ТФ. Конфліктологія: навчально-методичний посібник. Львів: Вид-во «ГАЛИЧ-ПРЕС»; 2018. 76 с.
9. Миронова ОМ, Мазоренко ОВ. Конфліктологія: навчальний посібник. Харків: Вид. ХНЕУ; 2011. 168 с.
10. Пірен МІ. Конфліктологія: підручник. Київ: МАУП; 2007. 360 с.
11. Рогутський ЮІ. Конфліктологічна компетентність вчителя як умова профілактики конфліктів у педагогічному колективі. [Інтернет]. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реалії та перспективи розвитку сучасної освіти: із досвіду роботи українських вчителів». 08 липня 2020 р. м. Житомир Доступно на: <https://bit.ly/3Uhz1zl>
12. Тюріна ВО. Формування комунікативної і конфліктологічної компетентностей викладача закладу вищої освіти МВС України. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2019;68:220–223.
13. Філь СС. Визначення, зміст та структура конфліктологічної компетентності студентів – майбутніх фахівців соціономічних професій. Наукові Записки НаУКМА. [Інтернет]. Т. 123. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Доступно на: <https://core.ac.uk/download/pdf/149241731.pdf>
14. Ярослав ЛО. Розвиток конфліктологічної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей: теоретико-методологічний аналіз проблеми. Молодий вчений. 2019;8(72):218–223.
15. Konstantina Prassa, Anastassios Stalikas Towards a Better Understanding of Negotiation: Basic Principles, Historical Perspective and the Role of Emotions. [Internet]. Psychology. 2020;11:105–136. <https://doi.org/10.4236/psych.2020.111008> Published: January 10, 2020. Доступно на: [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkozje\)\)/journal/paperinformation.aspx?paperid=97750](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkozje))/journal/paperinformation.aspx?paperid=97750)

LITERATURE

1. Berlach AI, Kondriukova VV, Kryvolapchuk VO, Polishchuk OG. Conflictology: study guide. 2nd ed., updated. Odesa: OSUIA; 2010. 162 p.
2. Vlasenko IA. Conflictological competence of students: conditions and program of development. Theory and practice of modern psychology. 2020;1(1):155–160.
3. Garkavets SO, Volchenko LP. Conflicts in the educational environment: diagnosis and prac-

tice of resolution: educational-methodological manual. Kharkiv: Publ. House Madryd; 2020. 92 p.

4. Gerasina LM, Trebin MP, Vodnyk VD et al. Conflictology: study guide. Kharkiv: Pravo; 2012. 128 p.
5. Encyclopedia of modern Ukraine [Internet]. Retrieved from: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=3235
6. Klyap MI. Content of conflict-related competence of future professionals and features of its development. Pedagogical innovations in professional education: collection of scientific papers. Uzhgorod: UzhNU. 2014;1(5):166–173.
7. Martynenko O. Methodology of working with a choreographic team: theory and practice: textbook. Melitopol: Publ. House of Melitopol City printing house; 2020. 390 p.
8. Matviychuk TF. Conflictology: educational-methodological manual. Lviv: Publ. House «GALYCH-PRESS»; 2018; 76 p.
9. Myronova OM, Mazorenko OV. Conflictology: study guide. Kharkiv: Publ. House of KhNEU; 2011. 168 p.
10. Piren MI. Conflictology: textbook. Kyiv: MAUP; 2007. 360 p.
11. Rogutskiy YI. The teacher's conflictological competence as a condition for the prevention of conflicts in the teaching staff. [Internet]. Proceedings of the all-Ukrainian scientific and practical conference «Realities and prospects of the development of modern education: from the work experience of Ukrainian teachers». June 08 2020, Zhytomyr: Retrieved from: <https://bit.ly/3Uhz1zl>
12. Tyurina VO. Formation of communicative and conflictological competence of a teacher of a higher educational institution of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. Naukovy chasopys of M.P.Dragomanov National Pedagogical University. Series 5: Pedagogical sciences: realities and prospects. 2019;68:220–223.
13. Fil SS. Definition, content and structure of the conflict resolution competence of students – future socionomic professionals. NaUKMA Research Papers. [Internet]. Vol.123. Pedagogical, psychological sciences and social work. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/149241731.pdf>
14. Yaroslav LO. Development of conflictological competence among students of pedagogical specialties: theoretical and methodological analysis of the problem. Young scientist. 2019;8(72):218–223.
15. Konstantina Prassa, Anastassios Stalikas Towards a Better Understanding of Negotiation: Basic Principles, Historical Perspective and the Role of Emotions. [Internet]. Psychology. 2020;11:105–136. <https://doi.org/10.4236/psych.2020.111008> Published: January 10, 2020. Доступно на: [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkozje\)\)/journal/paperinformation.aspx?paperid=97750](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkozje))/journal/paperinformation.aspx?paperid=97750)

Надійшла 29.12.2022

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Козинко Лілія Леонідівна <https://orcid.org/0000-0002-0951-111X>, Lilya_koz@ukr.net
Національний університет фізичного виховання і спорту України,
вул. Фізкультури 1, м. Київ, 03150, Україна

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Kozynko Liliia <https://orcid.org/0000-0002-0951-111X>, Lilya_koz@ukr.net
National University of Ukraine on Physical Education and Sport
Fizkul'tury str. 1, Kyiv, 03150, Ukraine